

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Kovo 11-osios vėliavos

Jau visai šalia Kovo 11-oji – Lietuvos valstybės atkūrimo diena. Ši data glaudžiai susijusi su Vasario 16-ąja ir laiko požiūriu – abi datas skiria vos mėnuo. Galbūt galima tai traktuoti ir kaip atsitiktinumą, tačiau galima suprasti ir kaip simbolinį ženklą, bylojantį, kad valstybingumo atkūrimas – istorinė seka, liudijanti tautos stiprybę.

Kaip šiandien turėtume žvelgti į šią datą, kaip turėtume ją minėti? Žinoma, fasadinių dalykų sunku išvengti – oficialių kalbų, paradų, minėjimų, jie niekur nedingo ir nedings, jie ir turi būti, taip pat, kaip ir linksmas, entuziastingas valstybės švenčių minėjimas. Tačiau šių dienų kontekste (turiu omeny įvykius Ukrainoje) turėtume pažvelgti į savo valstybingumą atidesniu, gilesniu žvilgsniu.

Kovo 11-oji įtvirtino valstybingumo atkūrimo pradžią. Ir štai jau daugiau nei dvidešimt trejus metus mes bandome savo valstybingumą (at)kurti. Ne tik materialinę gerovę, socialinę teisingumą, mąstymo ir raiškos pilnatvę, kultūrinę įvairovę ir toleranciją, tačiau ir tai, kas per penkiasdešimt metų buvo labiausiai gniuždoma ir traiškoma – vertybių sistema, kuri tiek pat reikalinga ir kultūrinei, ir ekonominei, ir socialinei sferai.

Ir jeigu materialinės gerovės ženklus pavyko atkurti, tai nacionalinio orumo, savigarbos, savo vertės pajutimo, blaivaus mąstymo, guvaus intelekto pagrindus kuriame iki šiol, nes būtent šie nepriklausomybės tvirtumą ir tautos stiprybę įkūnijantys ženklai yra labiausiai puolami ir gniuždomi, labiausiai niekinami ir menkinami. Ir tai daroma, pasitelkiant žiniasklaidą, įtakojamus politikus ir partijas, visuomenines organizacijas, pavienes žmonių grupes, kultūros ir meno atstovus.

Štai todėl man atrodo, kad meno žmonių balsas ir jų talentas galėtų daugiau pasitarnauti, įtvirtinant vertybių atkūrimą. Tai toli gražu ne tarnavimas tam tikrai partinei ideologijai, kaip kam galėtų pasirodyti, o atkūrimas tų dalykų, kurie galėtų suvienyti mus labiau, nei materialinė gerovė ir ekonominė laisvė. Žinoma, gali pasigirsti balsų, sakančių, kad tai pasikėsinimas į menininko laisvę, tačiau kas gi yra menininko laisvė? Ar menininkas nėra savo valstybės pilietis? Ar jis neįpareigotas ginti savo šalies vertybių?..

Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji. Jos skleidžiasi ir plazda vėjyje kaip purpurinės iškilmingos eisenos vėliavos, bylodamos, kad valstybingumas nėra tik iškilni deklaracija, tik gražus šventės fasadas ir pabūklų šūviai. Tai sunkus nuolatinis darbas, kai vadovaujamosi ne asmeninėmis ar klaninėmis ambicijomis, o žmogiškųjų vertybių kodeksu. Tos vertybės paprastos, todėl tokios žmogiškos, tokios gilios, tokios nekenčiamos tų, kuriems pikto vergo būvis yra gyvenimo esmė. Kovo 11-oji turėtų priminti, kodėl ir kokį būvį renkamės: įnirtusio, kerštingo vergo ar laisvo, oraus žmogaus.

Renata Šerelytė

***

*Žaizdas užmiršus, reikia pasiryžti
Įveikti vėl nematomąją pusę
Tamsos: baugias rankas suriškim
Į vieną sapną, vieną meilės gūšį:
Už geležinių raidžių tūno ryškūs
Neišsakyti, tobiliausi žodžiai,
Likimo pėdsakai, kurių nerodžiau...
O rankos, menančios, kaip saulė ūkia
Ant akmenų lyg švyturys, – ten krykščia
Pilna stebuklų atminimų mugė.*

Leonardas Gutauskas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Kovo 11-osios vėliavos • 2-as psl. Aldona Ruseckaitė. Maironio mintys apie Kristijoną Donekaitį • 4-as psl. „Draugo“ skaitytojų kūryba. Nerimgandas Gamajūnas. Eilėraščiai • 5-as psl. Laimutė Perednienė. Iš darželio auklėtojos užrašų • 6-as psl. Pojūčių teatras: reali Karolinos Žernytės utopija. Kalbina Valdonė Budreckaitė • 7-as psl. Stanislovas Abromavičius. XXVII knygos mėgėjų draugijos darbai • 8-as psl. Kultūros kronika

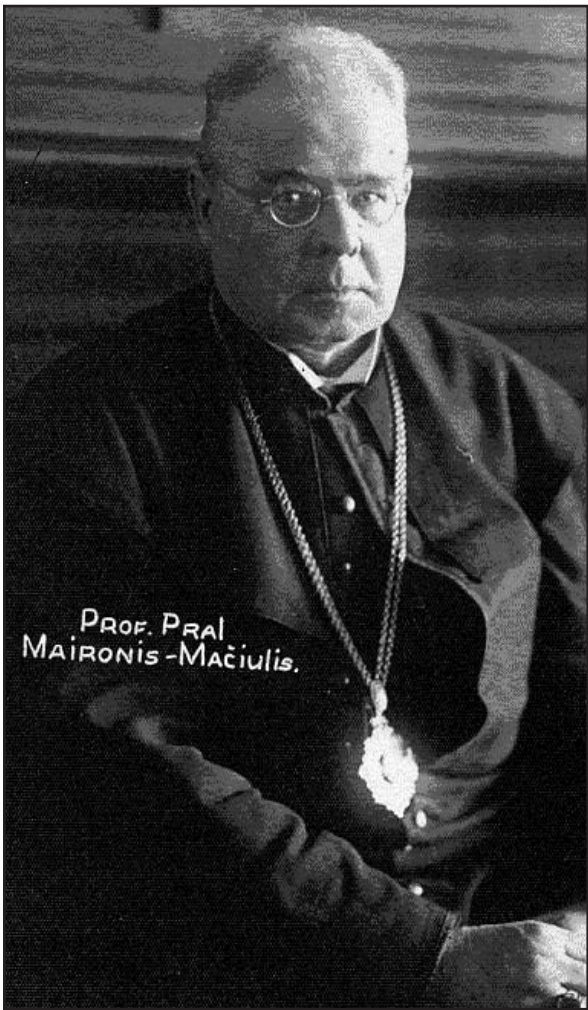
Kitame numeryje: Neskelbti Maironio rankraščiai • Antroji lietuvių tautos šventė – kovo 20-oji

Maironio mintys apie Kristijoną Donelaitį

Kristijonui Donelaičiui – 300

Aldona Ruseckaitė

Minint K. Donelaičio 300 metų jubiliejų, dar beveik neatsigręžta į Maironio paskaitas ir kitus tekstus, kuriuose jis rašo apie didįjį klasiką. Ne kiekvienas lietuvis po ranka turi Maironio „Raštų“ tritomį, išleista 1987–1992 metais, kurio paskutiniojo tomo antroje knygoje yra išspausdinta Maironio medžiaga apie „Metų“ autorių. Tad verta bent fragmentiškai patyrinėti tuos darbus, kuriuos Maironis skyrė K. Donelaičiui.

PROF. PRAL
MAIRONIS-MACIULIS.

Maironis K. Donelaitį tyrinėjo ir jį įvertino XX a. pradžioje, rašydamas „Trumpą lietuvių rašliavos apžvalgą“. Ši studija buvo įterpta į Maironio knygą „Lietuvos istorija su kunigaikščių paveikslais ir žemlapiu ir Lietuvos rašliavos apžvalga“, (1906, Peterburgas, III leidimas). Rašliavos apžvalgą Maironis pradeda senąja raštija – M. Mažvydu, M. Daukša, K. Sirvydu, D. Kleinu ir kitais. O po jų pereina į XVIII amžių ir įvertina, jog šis amžius „ne visai buvo bergždžias: jame gimė, pergyveno ir rašė mūsų didžiausias poeta, kurio vardu ir darbais lietuviai ir šiandieną gali teisingai ir drąsiai didžiutis prieš visas apšviestas Europos tautas. Buvo tai Kristijonas Donelaitis, iš lotyniško Donalitiūs vadinamas.“ Studijos autorius trumpai, bet informatyviai apžvelgia Donelaičio biografiją, pamini, jog šis nesusilaukė vaikų, „bet jo vardas nepragaiš, iki bus lietuviai.“ Dėmesio skiria ir klasiko laisvalaikiiui, nusistebėdamas, kiek vienas žmogus turėjęs visokių gabumų. Ir mėgęs dirbti sode, „kurį išpuošė parinktais vaisiniais medžiais“ (šis užsiėmimas buvo labai artimas ir pačiam Maironiui!), ir „mokėjo komponuoti savo sudėtas dainas“, ir padarė kvartapijoną (taip 1906 m. buvo vadinamas fortepijonas), ir tekino optiškus stiklus. Apibendrinamas visus gebėjimus, Maironis teigia: „Bet svarbiausias Donelaičio palikimas – tai poezija, kuria sau užsipelnė nevystantią garbę ir amžiną vardą.“ Maironis didžiuojasi, jog lietuvių literatūroje yra toks kūrinys kaip „Metai“, kuris „stovi labai aukštai, ir nedaug atsiras pasaulėje tautų, kurios galėtų pasigirti tokiu poetišku su-brendusiu ir originališku veikalu“.

1923 m. Maironis pradeda Lietuvos universitete Kaune, Teologijos – filosofijos fakultete, skaityti lietuvių literatūros kursą, studentus informuoja, kad pradėsias Kristijonu Donelaičiu. Per pirmąją paskaitą profesorius studentams prisipažįsta, jog dėstytojauti sutikęs „labai nenoromis“. Ir ne dėl to, kad nemylėtų literatūros, ar šioji būtų jam neįdomi, o labiau dėl to, jog „iš kalno žinau, kad užvilsiu jūsų pasitikėjimą“, nes esąs „jau nebejaunų pečių“, kad jam paskirta per daug savaitinių paskaitų, kad aiškinant kokio rašytojo kūrybą reikia būti ir istoriku, ir kritiku, o „poetams būti kritikais, o ypač objektyviais, (...) ne visados sekasi.“ Maironis save poetu labai retai kur įvardindavo, pasirašinėjo *profesoriumi*, *prelatu*, bet šioje kalboje tarsi „išsiduoda“ ir aiškiai sakosi esąs ne mokslininkas, ne profesorius, bet poetas... Be to jis nuogaštuoja, kad, kalbant apie tokį iškilų autorių kaip Donelaitis, neužtenka priminti to, kas jau iki šiol patyrinėta ir žinoma. Klausytojams būtų įdomu ir naudinga, jeigu pavyktų „ir pačiam dar patyrinėti Karaliaučiaus archyvus, gal pasisektų rasti naujų, nežinomų apie jį dalykų, metančių naujos šviesos į jo asmenį ir kūrybą. Bet aš absoliučiai neturiu nei laiko, nei galimybės taip plačiai užsibrėžti.“ Išties Maironis tuo metu buvo labai užimtas, turėjo daug pareigų, pats kūrė dramatinę trilogiją apie Vytautą Didįjį.

Toliau įvadinėje paskaitoje profesorius bando pagrįsti, kodėl kursą skaito nuo K. Donelaičio. Pirmiausia todėl, kad šis klasiką pradeda tikrąją grožinę lietuvių literatūrą. Viskas, kas buvo parašyta iki Donelaičio, Maironis vadina *rašliava* (žinoma, gerą prasmę, tuomet šis žodis neturėjo niekinašios reikšmės, buvo sinonimas vėliau atsiradusiam terminui *raštija*), tik Donelaitis sukūrė literatūrą, kuri „yra veidrodis, kuriame amžiais pasireiškė tautos siela, jos savita kibirkštėlė.“ Studentams jis dar prisipažįsta, jog „senojoje literatūroje yra lengviau orientuotis“, o šiuolaikinėje galima greitai apsiriki, be to, jam nepatinka visokie modernizmai – dekadentizmas, impresionizmas, kubizmas, futurizmas, visi -izmai (išskyrus simbolizmą), jie tarsi oro burbulai greitai subliūksta. O Donelaitis esąs „žinomas ir stambus rašytojas net pasaulinės literatūros istorijoje. Kaip italuose Dantė, taip mūsų Donelaitis ne tik pradeda literatūrą, bet iškart užima joje labai žymią (...) vietą“. Maironis išties išpranašavo, kad Donelaitis įeis į pasaulinę literatūrą, šis faktas įvyko 1977 m., kai UNESCO organizacijos, išikūrusios Paryžiuje, Tarptautinė literatūros kritikų asociacija „Metus“ įtraukė į Europos literatūros šedevrų sąrašą, kuris apima nuo antikos iki 1940 metų. Iki šiol tai yra vienintelis lietuviškas kūrinys, patekęs į šią garbingą išrinktųjų galeriją.

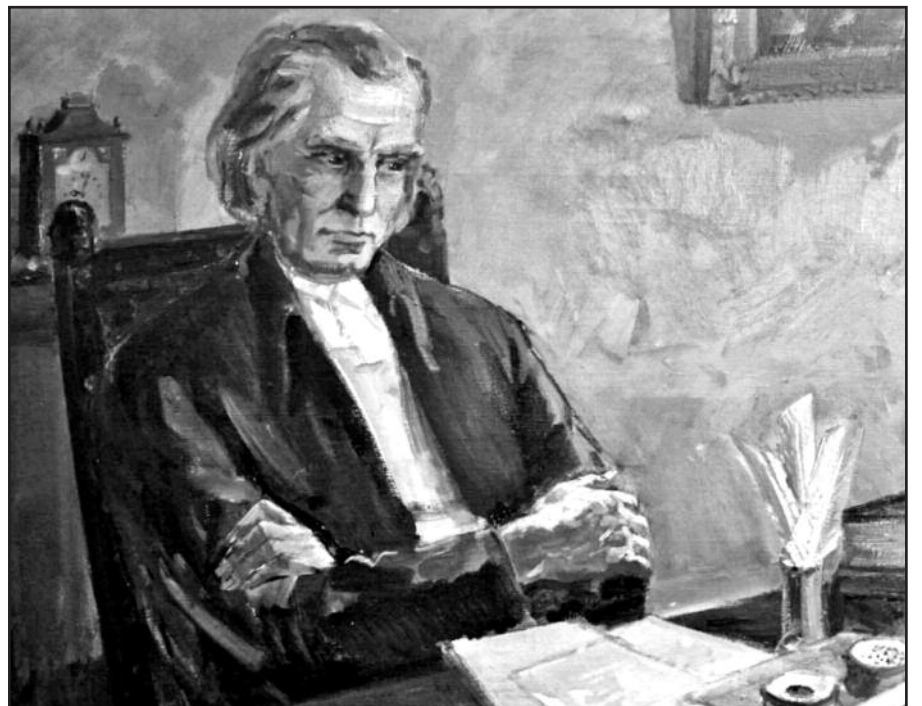
Paskaitės pirmąją paskaitą, motyvavęs Donelaičio svarbą, profesorius pradeda kalbėti ir apie konkretesnius dalykus. Maironio lietuvių literatūros muziejaus fonduose yra išlikęs rankraštis – Maironio paties pavadintas „Paskaita apie Donelaitį“. Parašytas ant aštuonių sąsiuvinio lapų, susegtas siūlu. Ši paskaita išspausdinta Maironio „Raštų“, III tomo, antroje knygoje, 1992 m. Trūksta tik dviejų paskutinių puslapių, kurie yra sunkiai išskaitomi, galbūt todėl ir liko rankraštyje.

Dėstydamas K. Donelaitį, Maironis nesistengia perpasakoti smulkiai klasiko biografijos, o pradeda kiek nostalgiskai, filosofiskai, teigdamas, jog per istoriją nutekėjo ir daug vandens, ir tūkstančiai

žmonių gyveno, tačiau atminimuose ir raštuose lieka tik vienas kitas. „Iš tų užsilikusių visus peraukęs ir perviršijęs (...) Kristijonas Donelaitis. Kame jo didybė?“ – klausia paskaitos autorius ir bando studentams tą didybę įvardinti. „Donelaitis – didis poeta, nepaprastas žmogus, brangus kaip lietuvis. (...) tai ne paprastas eilių dirbėjas, kokių mums ir dabar netrūksta, bet Dievo duotas įkvėptas poeta. (...) jisai paliko idilę poemą „Metai“ ir už ją sau nusipelnė nevystanti garbės vainiką; dėl tos poemos jo vardas bus amžiais minimas, iki lietuvių tauta bus gyva.“

Maironis poema buvo labai susižavėjęs, jis prisipažįsta, jog studentams norėtų visas gražesnes dalis cituoti, bet kadangi tokių ištraukų labai daug, tenkinsis tik viena kita. Poemos grožis! Ši teiginį profesorius dažnai kartoja. Ir gyva, vaizdinga kalba, ir „hegzamtras plaukia natūraliai, žodžiuose palieka natūralius kirčius“, ir gamtą taip piešia, jog tarytum „savo akimis viską matai...“ Tiesa, kalbėdamas apie gamtos aprašymus, Maironis konstatuoja, jog platesnių panoramų poemoje nesą, matyt, ir pats autorius nebuvo matęs nei plačių vandenų, nei aukštų kalnų, nei patyręs ypatingų, dramatiškų nuotykių, tačiau tai netrukdo Donelaičiui sukurti vaizdingą ir poetišką kūrinių. Maironis cituoja nemažai „Metų“ ištraukų, prieš kiekvieną citavimą stengiasi pareikšti savo nuomonę, pasigrožėti, sutelkti studentų dėmesį. Plačiai analizavo būrų gyvenimą ir konstatavo, kad „skaitant poemą, žmogus užmiršti dabartinius laikus ir matai aną sunkią baudžiauninkų būrų gadynę.“

Pagyres „Donelaitį kaip didį poetą artistą“, gebantį talentingai aprašyti gamtą ir veikėjus, Maironis siūlo studentams pažvelgti į klasiką „kaip į žmogų, labai simpatinę savo pažiūrose“. Profesoriumi svarbūs yra du dalykai. Pirmasis – „Donelaitis žino, kad Dievo tikėjimas ir dora – tai gyvenimo pamatas.“ Poemos autorius moko doros ir savo būrus, liepia pažvelgti į dangų, šlovinti Dievą. Nors ir bū-

Dailininko Petro Stausko tapytas K. Donelaičio portretas, 1960

damas inteligentu, visada Donelaitis stoja vargšų baudžiauninkų pusėn. Ir čia Maironis į Donelaitį pažiūri savo laikmečio akimis, jog šis nesitaiko nei „ant populiarinio arkliuko išjoti į platesnį pasaulį, į seimo deputatus, į partijos vadovus, bet jisai atjaučia žemesniems daromas skriaudas...“

Maironiui šis teiginys buvo artimas ir svarbus, nes jis pats kritikavo savo meto paviršutiniškus politikus ir pasipūtusius, gruboniškus valdininkus. O antrasis svarbus K. Donelaičio asmenybės bruožas – jis esąs „karštas lietuvis, kursai garbina ir myli Lietuvą.“ Čia Maironis daro ekskursą į šalį ir nuklysta į savo gyvenimą. Jis prisipažįsta, jog pats „anksti pamylėjau Lietuvą,

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

bet šiaip nedrįsdamas tuo per daug pasirodyti", tik kai sužinojo ir perskaitė Donelaitį „tuomet pradėjau didžiutis, kad ir aš lietuvis". „Dračiau žmogui kovoti, kuomet jis jaučias ne vienas." Toliau Maironis vėl svarsto, kad šiame pasaulyje gyvena daugybė žmonių, gimsta, miršta, ženklų nepalikdami. Bet būna ir dvasios milžinų, „jie duoda ir duoda, iš kitų nieko neieškodami, tai žvaigždės, kurios aukštai šviečia ir kelią rodo. Tokiu buvo Donelaitis. Lietuvis didis poeta..." Galėtume įsivaizduoti, jog tokiu svajoto ir troško būti Maironis – jam pavyko, nes kitų kartų poetai panašiai apie jį rašė, laikydami sau pavyzdžiu, vertindami Maironį kaip didį. Tik kol gyvas, niekas negali to žinoti...

Šią paskaitą profesorius baigia rusų filologo Aleksandro Aleksandrovo pasakymu: „Jei Donelaitis būtų rašęs kita kokia plačiai vartojama kultūriškai kalba, jisai būtų didžiausių poetų eilėje atstojęs ir pasauly žinomas." Iki šios vietos paskaita yra išspausdinta. Tačiau rankraštyje likęs dar vienas lapas, primargintas skubota, sunkiai įskaitytą rašysena. Galėtum suprasti, jog ši „uodegėlė" prirašyta vėliau, kitą kartą. Pasitelkus patirtį, galima tekstuką perskaityti ir šiek tiek pacituoti. Štai ką Maironis priduria: „Poezija yra menas, dailė, grožio sritis; ji veikia ne į protą, bet į jausmus, širdį, į vaidentuvę, tam tikslui ir priemonės vartoja kalboje, kad vaizdais užgautų vaidentuvę, ne kasdieniais išsireiškimais. Tų pagražinimų yra begalės; kiekvienas poeta iš savo sielos gelmių semia turtus vis naujus; juo poeto siela gilesnė, juo tie turtai daugiau turi savitumo, gausumo, nepaprasti, neskolinti, neuvalkioti, neatkartoti... Tuos papuošalus vadiname tropais, figūromis, palyginimais, epitetais, sinonimais. Bet reikia ypatingo saiko ir skonio, kad vis tai nedirbtina, neperdėta... Ypač epitetais mūsų poetai mėgsta papildyti tuščių eilių tarpuose..." Po tokių teiginių Maironis vėl kaip kalbos pavyzdį cituoja Donelaičio „Metų" fragmentus, vėl žavisi ir grožisi jo kalbos figūromis, pateikia pavyzdžių. Tačiau kas yra poezija, Maironis kalba savo patirties lūpomis...

Kitose paskaitose profesorius apžvelgia visus „Metų" leidimus, plačiai analizuoja K. Donelaičio epochą, užgriebdamas Mažosios Lietuvos – Prūsijos istoriją ir išpėdamas, jog „Donelaitis (...) buvo lietuvis, ne prūsas...". Pristatydamas studentams Mažosios Lietuvos XVII – XVIII a. raštijos istoriją, daug dėmesio kreipia į religines giesmes ir į lietuvių liaudies dainas, kaip kontekstą K. Donelaičio kūrybai. Nagrinėdamas Donelaičio gyvenimą, profesorius ima analizuoti ir garsiojo klasiko pavardę, jos kilmę ir formas. Štai čia reikia pasakyti, jog pats Maironis tiek sakytinėje, tiek rašytinėje kalboje vartojo formą *Duonelaitis*, nes *Donelaitis* įteisintas tik 1935 metais. Maironis savo paskaitoje primena, kad „Metų" poemos autoriaus pavardė labai įvairavo: Karaliaučiaus universitete jis pasirašinėjo lotyniška forma *Donalitius*, taip jį dažniausiai vadina ir vokiečiai, A. Šleicheris ir L. Rėza vadinė *Donaleičiu*, o L. Pasargė, irgi „Metų" leidėjas, siūlęs vadinti *Duonele* ar *Duoneliu*. Žinoma, būtų galbūt simboliška vadinti poetą literatūros *Duonele*...

Aiškindamas K. Donelaičio raštų genezę, Maironis pirmiausia konstatuoja, jog autorius „savo kūrinių nespausdino ir galima labai abejoti, ar manė jis kada nors juos spausdinti. Galima spėti, kad jis rašė vien tik savo artimiesiems draugams pasiskaityti, neturėdamas jokio kito, rimtesnio, tikslo." Tuo pačiu Maironis kelia klausimą – kada pradėjo Donelaitis rašyti? Nusprendžia, kad pirmieji jo mėginimai sukasi apie 1740 metus. Ir stebisi, kad, kai kūrė Donelaitis, net vokiečių literatūra buvo menka ir nereikšminga. Kai dar „nei Lesingas, nei Šileris, nei Gėtė (užsienio autorių pavardės rašomos taip, kaip jos yra 1992 m. Maironio „Raštuose" išspausdintos – A. R.) literatūros srity nedirbo, atsirado tokia stipri realistiškos krypties literatūrinė asmenybė kaip K. Donelaitis". Išties Maironis savo paskaitose studentams nori praverti ir užsienio literatūros langą, palyginti Donelaitį su kitų šalių, ypač antikos ir vokiečių rašytojais, surasti jam kontekstą ir įtekmes. Pasakėčias poetas „parašė nusižiūrėdamas į tuometinius vokiečių pasakėčių rašytojus, ypač į Christianą Gellert'ą (1715-1769). Ežopas taip pat turėjo jo pasakėčioms šiek tiek įtakos."

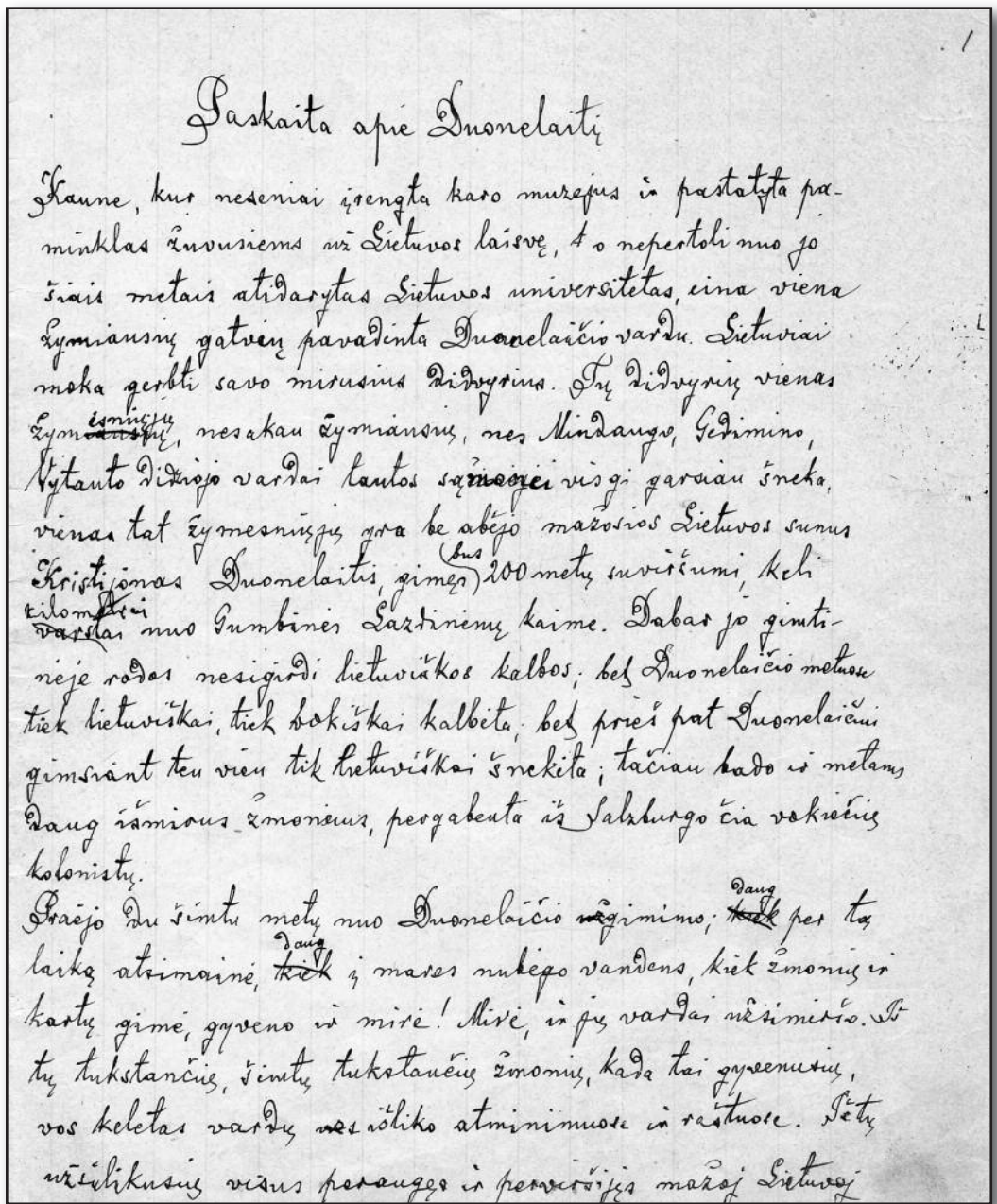
O „Metams" turėjo „įtakos vokiečių rašytojas Evaldas Kleistas (1715–1759), kurį gerokai veikė ang-

lų rašytojas Tomsonas (1700–1748). (...) veikė ir šveicaras Albrecht Haller (1708–1777), (...) taip pat hamburgietis Hagerndorn (1708–1754). (...) Daug panašumo su Heziodo, Teokrito ir Vergilijaus idilėmis..." Rikiuodamas pavardžių eilę, Maironis tuo pačiu parodo ir Donelaičio apsiskaitymą, nes kokia gali būti įtaka kūrinio, kurio rašantysis nėra skaitęs. Tuo pačiu Maironis diskutuoja su tais kritikais, kurie teigia, jog Donelaitis buvo visai savarankiškas ir įtakų nepatyrė. Maironis pripažįsta tą faktą, jog Donelaitis juos visus pranoko, tačiau vis tik „tikra tiesa, kad genijai ir didi vyrai kuria epochas, bet taip pat tikra tiesa, kad jiems neįmanoma išsivaduoti nuo įtakos tos atmosferos, kurioje auga. Ir nereikalinga jiems tai daryti. Priešingai. Jei nebus stipriai veikiančios atmosferos, nebus ir stiprių asmenybių." Ir čia Maironis iš karto prisimena savo mylimą rašytoją Dante, teigdamas, jog „Dieviškoji komedija" nėra absoliučiai originali, ją įtakojo didysis Florencijos kultūros sąjūdis.

1924 m. Lietuva šventė K. Donelaičio 210 metų gimimo jubiliejų. Tikriausiai laikraštis „Klaipėdos žinios" paprašė Maironio, kad parašytų jiems straipsnį, kuris ir buvo išspausdintas šio spaudinio 45, 46, 47 numeriuose. Profesorius, matyt, adaptavo spaudai savo paskaitų fragmentus, dar kiek padirbėjo ir parengė ilgą, solidų straipsnį, kurio rankraščio nėra išlikę, į Maironio „Raštus" jis perspausdintas iš „Klaipėdos žinių".

Straipsnio pradžioje K. Donelaitį pavadina „didžiavyriu", lygindamas jį su Lietuvos kunigaikščiais, su Vytautu Didžiuoju, kurį Maironis garbino visą gyvenimą. „Metų" autorių vadina „poeta iš Dievo malonės." Šis Maironio tekstas yra pakylėtas, šventinis, iš jo dar kartą galime įsitikinti, kaip profesorius aukštai ir ypatingai vertino K. Donelaitį bei jo kūrybą ir skaitytojams taip pat siekė įteigti pagarbą, susižavėjimą ir pasididžiavimą, jog tokį didį autorių lietuviai turi. „Donelaičio tvėryba duoda mūsų sielai aukštesnio maisto, (...) jisai ir rašė, tvėrė lietuviškai dar tuomet, kai apie Lietuvos atgimimą tikrai maželis išrinktųjų nedrausiai svajoto. Donelaitis mūsų vardą pakėlė aukštai ir svetimtaučių akyse. (...) kas jį arčiau pažino ir įvertino, tas pačią Lietuvą ėmė gerbti."

Maironis straipsnyje pasakoja Donelaičio biog-

Maironio rankraščių fragmentas

rafiją, analizuoja kūrybą, daug cituoja „Metų" ištraukų, žavisi kalbos grožiu: „...kalbos poetiškumu, gyvumu, vaizdingumu Donelaitis yra nepalyginamas." Nevengia autorius ir savo nuomonės, apibendrinimų, pamastymų. Štai toks pastebėjimas – jeigu 1923 m. kalbėdamas studentams, Maironis pripažįsta, jog Donelaičio lietuviškumas jam asmeniškai sukėlė didesnę patriotizmą ir pasididžiavimą, netgi padrašinimą būti lietuviu, tai po metų straipsnyje profesorius nuo savęs nutolsta ir jau kalba apie Lietuvos atgimimą, lietuvių tautą: „Donelaitis (...) sužadino pačiuose lietuviuose pasitikėjimo savimi ir tėvynės meilės." Galop šį straipsnį Maironis vėlgi užbaigia kaip paskaitą, Donelaitį pavadindamas tai esant dvasios milžinu, pramynusiu takus, „tai žvaigždė, kuri aukštai šviečia ir rodo kelią". Šie didingi Maironio žodžiai su kaupu pasitvirtino.

Beje, Maironio universitete studentams skaitė ne tik apie K. Donelaitį, bet ir apie A. Baranauską. Juos šiek tiek lygindamas, teigė, jog „Anykščių šilėlio" autorius „talentu nedaug žemesnis" už „Metų" autorių. Baranausko kalbą pagyrė esančią gryną nei Donelaičio ir paatviravo: „arčiau pažinęs vysk. Baranauską, galėčiau gana plačiai papasakoti jo gyvenimą, kursai buvo daug įvairesnis nekaip Donelaičio..."

Maironio mintys apie K. Donelaičio asmenį ir jo kūrybą nėra nė truputėlio pasenusios ar neatitinkančios tiesos. Profesorius Maironis yra vienas pirmųjų plačiau tyrinėjęs klasiko gyvenimą ir kūrybą, gilinesis į jo epochą ir aplinką, skaitęs apie K. Donelaitį viską, kas tuomet buvo parašyta ir lietuvių, ir kitomis kalbomis, ypač vokiečių ar lotynų.

Po Maironio mirties prabėgo tikrai nedaug laiko, kai literatūros tyrinėtojai ir mokslininkai nubrėžė tris poetines viršukalnes – K. Donelaitis – A. Baranauskas – Maironis...

Naudota literatūra:

Knyga: Maironis. Raštai, III t., antroji knyga. V., 1992;

Knyga: Literatūra ir kalba, XXI. V., 1990;

Žurnalas: „Naujoji romuva", 1932. Nr.39, 40, 41.

Rankraštis: Maironis „Paskaita apie Donelaitį", MLLM, GEK 19971 / R1303

Nerimgandas Gamajūnas

***

Dilo pasagos
Greičiau nei vasara.
Dieve mano,
Kaip toli toli
Nuo tako žvyrą
Plovė ašaros...
Dieve mano,
Jau akių spalva
Išblukus atminty.
Dilo pasagos.,
O rudenys užskaitomi
Pavasariais...
Dieve mano,
Vis tolyn tuščiom.

ŠVENTOJI

Čia saulė laidoje
atvėrus taką
Pas ją atbėgt per jūrą
Vilioja amžina pagunda, –
Tik nieks juo eiti
nesuskumba.
Kad kiek daugiau širdies
nei vardo...
O bangos
taką ardo
Ir gintarais
gelmėn gramzdina.
Didžiosios dovanos mažutės duženos
Rytą vaikus
pajūryje pradžiugins.

Nuo mūsų kranto
Nebūna saulės lieptų,
kurie į dieną.

ALIUVIS

Nesutinku! Teikiuos priminti:
Tai jus pačius, o apsėstieji,
Kontrolės paranojiška dvasia
Vers drumzlėmis arba balta puta
Tyrėjančioje tekmėje.
Dumblai atpratins kaulus nuo traškėjimo
Ir spengiančios tylos iš atminties.
Kas plūsta į paviršių
Jau ir dar ne ašaros –
Atryjamos gelmės –
Jau prašosi erdvės.

Aliuvis. Šandrai, sąnašos
Tarpu žilvičiu sėda
Ir upė keičia vagą –
Nuo savęs bėga.

***

Žmogau, šešėlj savo
Kai esi apleidęs nakčiai
Tau sieloj sapnas
Tvenkiasi žvaigžde į ašarą,
Maža žvaigžde.
Chimerų sapnai daugiaplaniai –
Tobulesni,
O tu tik su žvaigždele bundi.

LOTO LUOTAS

Garbingos taurios šiaurės naktys
Ties miestu užterštos šviesa
Šviesų taip pavojingos mintys
Kad veik sveikų nėra

O kiek klaičių tarties defektų
Sakyklose ir kiek jų daug
Slengu sugrįžti šaukia Lotą broliai
Jam lyties luotu plaukt

Ten karštos pragarmingos srovės
Dreife skalaus
Jam smogo švytinčio išsižadėjusiam
Viltis dangaus

***

Laike kai iš būties
į naktį pakylu
Virš smogo didmiesčio
pro tarpus debesų
Baltai bintuotos gatvės
Patikina –
kraujoplūdžio nėra –
Mirtis ir vėlei apeita.
Kas naktį
apsigaudamas grįžtu
Pratęst kančių.

UNGURYS

Tai buvo Lietuvoj,
Prie laužo pamary...
Menu minutę neapsakyto jausmo:
Jau išdorotas ungurys –
Prie kranto prineštas išplaut –
Išsivadavo, atgavo laisvę.

VĒL

Miglos sklaidos
stuobriai grįžta
Vėl aušra
raudona ryškiai
Stuobriai gairėm
iš senovės
Liūnuosna
maknot vėl moja
Kad tenais
atgimtų ryžtas
Atgalios
kaip nors sugrįžti

Sapninykai atversti
Tolimoj tėvų šaly

TEJUMIO ŠOKIS

Tejumis šoko vidury
Tarp aštuonių laužų –
Šviesos lopely
Po nakties dangum.
Giesmė lydėjo kibirkštis
Linkme žvaigždžių,
Bet dūmuose gesdavo jos.
Paskiau delnuos
džiovinu grumstą
Vis šokdamas ratu
Ir trupino gentainiams
Ant nuolankiai
beužsimerkiančių vokų
Dar nepraušus rytui.

***

Pasilenkiu
Žvelgiu į vandens tylą
Ir dešine liečiuos
O atvaizdas kaire
Pats iš savęs
Bangelėmis prabyla

Ką savyje
Paliest galėčiau
Į savo mitą
Nenukritęs
Kad pats betarpiškai
Džiaugsmu banguočiau
Per pasaulio rytą

***

Beržai pratūliai išsivaikšto
Miglų paliepiu
Ir ties paplente kažko laukia,
Skaičiuoja likimus...
O žemėn grįžta aušros
Ir grįžtam mes;
Ar mus grąžina
Tas tėviškės beržų laukimas,
Sapnuos plevenantys drugiai,
Rugiagėlių dangum
Besisvaiginantys rugiai...
Kiek daug dienų brangių
Už posūkio palikusių
Svajose tebebisupa.

***

Stiklinės drugio dienos,
O naktys – pilnatis...
Plakies, širdie, į vėjus
Ir slopti kaip ugnis.

Žvaigždės aušroj įminga,
O akmenų vėsa;
Nuo raskilų sužimba
Pradžia ir pabaiga.

Karinės Krisikaitytės nuotr.

Iš darželio auklėtojos užrašų

Laimutė Peredniė

Pasivaikščiojimo metu vaikai stebi saulę.

- Vaikai, į ką panaši saulutė? – klausia auklėtoja.
- Į sviedinį!
- Į balioną!
- Į obuolį!
- Saulutė panaši į mane, – sako Petriukas.

- Kas tau įkando?
- Uodas.
- Iš kur žiemą atsirado uodas, neįmanoma jis nesusąla?
- Jis kailiniais apsirengęs.

Į grupę atėjo dirbti nauja auklėtoja. Jurgita į ją kaip ir prieš tai dirbusią pagyvenusią moterį kreipiasi „močiute“.

Auklėtoja paaiškina:

- Ši auklėtoja jauna.

Deividas sako vaikams:

- Jauna močiutė.

Vytukas pamiršo namie sportbačius ir eidamas į sporto salę apsiavė lauko batelius.

Vaida piktnasina:

- Kaip gi tu eisi į salę su „laukiniais“ batais?!

Auklėtoja klausia, kaip vadinami žmonės, atliekantys įvairius darbus.

– Auklėja auklėtoja, moko mokytoja... O kaip vadiname vaiką, kuris šiandien budis?

- Budelis, – sako Darius.

Ruošiamės karnavalui. Kęstutis komentuoja kaukes:

- Jus, žvaigždės ir mėnuli, pakabins ant virvių palubėje ir ten kabosite visą vakarą!

Jurgita (išsigandusi):

- Ar man tikrai reikės suvalgyti visą pakelį juodų tablečių, kad pavirsčiau negriuke? O kaip aš vėl tapsiu balta?

Muzikos vadovė bando pirmokams paaiškinti dainelės žodžių „žvaigždžių skliautai“ prasmę.

Darius išklauses mosteli ranka:

- A, žinau, tai – Visata.

– Ką valgysim vakarienei? – klausia Simona.

– Varškėtukų, – atsako auklėtoja.

- A – a, nemėgstu, sergu...

Ryte atėję į darželį pamatėme, kad nuo lubų ant vaikų lovelių laša vanduo.

Tadas susijaudina:

- Reikia taisyti!
- Kaip? – klausia auklėtoja.
- Paimti varžtą ir įsukti!

Sudreba vandentiekio vamzdžiai. Vaikai išsigąsta:

- Kas čia?

– Dangus griūna, – juokiasi auklėtoja. Darius skubiai nubėga į rūbinę, tualetą, pasižiūri pro langą. Atbėgęs į grupę dar kartą žvilgteli pro langą ir sako:

– Dangus visur stovi. Visi dangūs yra.

Rūta valgo varškėtukus. Ima juos rankomis. Auklėtoja barasi. Patylėjusi Rūta paaiškina:

– Visi varškėtukai iš šaukštelio išbėgo.

Tadas valgo blynus. Pjausto.

- Niekaip negaliu pasmaugti – toks didelis blynas.

Albertas susigrūdo į burną sumuštinį. Tadas pasipiktinęs sako:

- Tu labai pilnas.

Simona stato iš kėglių tvorą. Kėgliai virsta.

– Mažai valgo, tai ir nepastovi, – aiškina ji.

Auklėtoja vis sukiša Daliui išsipeš-

sius marškinius.

- Man vėjas marškinius išpučia, – sako berniukas.

Vita nemėgsta, kai jai pina kaseles.

Kartą supykusi sako:

- Geriau būsiu plika.

Auklėtoja rodo vaikams naminių gyvūnėlių paveikslėlius.

- Čia vištytė. Ji turi plunksnas.
- Čia avelė. Kuo ji padengta?
- Siūlais, – sako Vygandas.

Ateina išsigandusi Oksana:

- Auklėtoja, ten skylė!, – sako ji, rodydama į atidarytą spintelę.
- Nebijok, tuoj uždarysim tą skylę.

Lauke šalta. Vaikai įraudę grįžta į grupę.

Rasa:

- Jurga, tavo žandai rutuliniai!

Jurgita šaiposi:

- Mindaugas myli Rasą.

Mindaugas ramiai atsako:

- Ir tave mylėsiu, jeigu būsi gera.

Auklėtoja:

- Vaikai, sustokite poromis.

Oksana:

- Aš noriu eiti atsikabinusi!

Karolis pasakoja:

- Kai senelis arė žemę, leido man pajodinėti. Bet arklys labai banguoja.

Tomas pasakoja:

- Dantistė grėžė man dantį, o aš įkandau jai į pirštą. Bet ne iš skausmo – iš malonumo.

Vaikai žaidžia smėlyje. Rado voriuoką.

Auklėtoja prašo:

- Neskriauskite voriuoko – jis neša laimę.

Jūratės Marinionokienės nuotr.

Antanėlis susirūpinęs klausinėja vaikų, kaip voriuokas laimę neša.

Darius paaiškina:

- Taigi burnoj.

Einame pasivaikščioti nauju keliu.

Airida stebisi:

- Kur mes einame?
- Alvydas paaiškina:
- Į pasaulį.

Simona iš kaladėlių stato aukštą, gražų bokštą. Pastačiusi ilgai grožisi ir atsidususi sako:

- Čia Lietuva.

Pojūčių teatras: reali Karolinos Žernytės utopija

Auksinė kaukė – garbingiausias Rusijos teatro apdovanojimas. Šiais metais eksperimento kategorijoje jam pasiūlytas jaunos, 27-erių metų, režisierės **Karolinos Žernytės** spektaklis akliesiems „Gegužės naktis“ pagal Nikolajaus Gogolio apsakymą. Premijų laureatai paaiškės pavasarį. Todėl kol kas su menininke kalbamės apie pojūčių teatrą ir jos veiklą užsienyje.

„Gegužės naktis“ nėra Tavo pirmasis spektaklis, pritaikytas žmonėms su regos negalia. Lietuvoje jau kelerius metus rodomas Tavo režisūrinis darbas „Bitinėlio pasakos šešiams pojūčiams“. Kaip kilo sumanymas kurti akliesiems?

Bestudijuodami Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, aktorių-lėlininkų kurse, gavome užduotį sukurti utopinio lėlių teatro idėją. Ieškojau aktoriaus pasiaukojimo, tarnystės. Manau, kad nėra gerai, jeigu žiūrovai salėje jaučiasi nereikalingi ir nesvarbūs, mažesni nei aktorius. Norėjau žiūrovą pasodinti scenoje arba išvis scenos atskratyti. Atėjo mintis: reikia žiūrovo, kuriuo galėtume rūpintis ir kuris teatre būtų svarbesnis nei mes. O kas gali būti sudėtingiau, nei parodyti lėlių teatro (kuris yra be galo vizualus) spektaklį aklajam? Su kurso draugais pradėjome eksperimentuoti ir atradome visai kitus pojūčius teatre. Po „Bitinėlio pasakos šešiams pojūčiams“ premjeros 2010 m. gegužę supratau, kad mano utopija yra visai reali.

Kaip vyksta pojūčių teatro spektakliai?

Į sceną kviečiame tiek dalyvių (jais gali tapti aklieji arba regintieji užrištomis akimis), kiek yra aktorių. Tai – svarbi detalė, nes toks kiekis žmonių

Režisierė Karolina Žernytė

pilnavertiškai pajunta spektaklį ir jaučiasi saugūs. Jie patiria siužetą ir personažų charakterius per garsą, lytėjimą, kvapą, judinamas kėdes, netgi skonį. Mūsų lėlės labai savitiškos: žmogaus vaizduotė pati jas susikuria, pačiupinėjus tik detalę – švelnią katės uodegą ar dvokiančią senio barzdą.

Kuo toks spektaklis įdomus reginčiam žiūrovui, kuris, kaip įprasta, sėdi parterijoje?

Aktorių veiksmai jiems atrodo tarsi ritualas, kažkoks keistas nesuvaidintas garsų ir kvapų šokis. Bet įdomiausia tai, kad didžiąją dalį laiko žiūrovai stebi ne mus, aktorius, o savo „kolegas“ užrištomis akimis. Vyksta labai nuoširdus bendravimas per tikras, nevaidinamas emocijas. Jei scenoje kas susijuokia, salė reaguoja dvigubai. Kartais sulaukiame pagalbos: žiūrovai gali prisijungti, pavyzdžiui, įgarsinti lojančius šunis.

Kokie keliai Tave nuvedė į Rusiją?

„Tallinn Treff“ festivalyje mus pastebėjo kito

festivalio organizatoriai. Pasikvietė į Sankt Peterburgą. Salė buvo sausakimša, pusė atėjusių žmonių liko už durų. Po poros metų, man dirbant Kauno valstybiniame lėlių teatre, teko vaidinti Boriso Konstantinovo, vieno geriausių dabartinio Rusijos lėlių teatro kūrėjų, spektaklyje. Paaiškėjo, kad tarp Rusijos teatralų vis dar sklindė gandai apie spektaklį akliesiems – jis buvo girdėjęs apie mane iš savo aplinkos. Į režisieriaus premjerą Kaune atvyko ir Maskvos lėlių teatro meno vadovė Sonia Durova, o po pusės metų sulaukiau jos kvietimo kurti spektaklį Maskvoje.

Kaip spektaklį priėmė Maskvos žiūrovai ir teatralai?

Priėmė tikrai labai gražiai. Na, bet ne paslaptis – ten jie taip moka. Į premjerą atvyko žurnalistų iš didžiausių šalies TV kanalų, laikraščių ir radijo. Domėjosi ne tik spektakliu, bet ir aklųjų bei silpnaregių bendruomenės problemomis. Manau, kad tai puiku. Spektaklis buvo įvertintas nominacijomis svarbiausiems teatro meno apdovanojimams: gruodį – žiūrovų prizui „Teatralo žvaigždė“, o balandį paaiškės, ar laimėsime „Auksinės kaukės“ eksperimento kategorijoje. Tiesą sakant, jau vien nominacija prieš metus man atrodė neįmanomas dalykas, galėjau tik pajuokauti apie tai.

Ar dirbi ir kituose Rusijos miestuose?

Ruošiuosi dviem numatytoms premjeroms. Vasarį pradedu dirbti Tatarstane esančiame mieste Naberežnyje Čelnai, ten statysiu pojūčių spektaklį vaikams nuo trejų metų amžiaus. Paskui laukia Irkutsko lėlių teatras Sibire, ten kursime rytiškių pasakų atmosferą akliesiems. Apskritai, susidomėjimas didelis, manau, planų bus ir daugiau, ne tik Rusijoje.

Kaip Rusijoje vertinamas Lietuvos teatras?

Jie labai gerbia lietuvių teatralus, ypač vyresniosios kartos. Tuminas, Nekrošius, Adomaitis, Budraitis – šitos pavardės tariamos taip, tarsi jie būtų bent truputį antžmogiai. Tiesa, pačioje Maskvoje dirba ir daug jaunesnių lietuvių menininkų. Kartais atrodo, kad rusus veikia nostalgija praeičiai, nors, mano nuomone, jie tiesiog nuoširdžiai gerbia visus kuriančius žmones.

Galbūt Tau teko kurti arba studijuoti Vakarų Europoje?

Teke pačiai vesti kūrybines dirbtuves Centrinėje oratorystės ir dramos mokykloje Londone. Lėlininkų Meka vadinamame Šarlevilio-Mezjero (Charleville-Mézières) miestelyje Prancūzijoje esu rodžiusi savo spektaklio ištraukas. Tame pačiame miestelyje dalyvavau ir seminare apie kaukes ir marionetes su garsiu Čilės lėlininku Jaime Lorca. Į seminarą patekau laimėjusi tarptautinės lėlių teatrų asociacijos UNIMA stipendiją. Vėliau išsipildė mano svajonė patyrinėti prancūzų lėlininko Philippe Genty, kuriančio stebuklingą sapnų realybę scenoje, meną – Prancūzijoje patekau į jo trupės kūrybines dirbtuves. Šios patirtys gerokai praplėtė mano suvokimą apie save ir kūrybą ir dar kartą įrodė, kiek daug savyje talpina teatras.

Kuo skiriasi Vakarų Europos ir Rusijos teatras?

Aš manau, kad Rusijos teatro stiprioji pusė – gili personažų psichologija, konflikto, prasmės svarba ir visa kita, apie ką kalbėjo Konstantinas Stanislavskis. Vakaruose (nors kiekviena šalis skiriasi) daugiau dėmesio skiriama formai, estetikai, žiūrovo stebinimui ir

Scena iš spektaklio „Bitinėlio pasakos šešiams pojūčiams“

šokiravimui. Abi tradicijos ir žavisi viena kita, ir labiau didžiuojasi savo plusais. Vakaruose visiškai kitoks kūrybinis bendravimas. Tam daug įtakos turi ir politinė, ir ekonominė situacija, ir pati kultūros sistema. Ten režisierius ir aktoriai yra lygūs, sprendimus priima kartu ir nieko dėl to nekaltina. Ten tarpusavio pastabos suprantamos ne kaip kritika, o kaip pagalba. Rusijoje, kaip ir pas mus, vis dar galioja režisieriaus-diktatoriaus kultas. Manau, kad tai – labai blogas dalykas, nes nebelieka kolektyvinės kūrybos, ir visi yra po truputį luošinami – aktoriai turi vaidinti, kas patiems nepatinka, režisierius jaučiasi vienišas ir nesuprastas.

Kuriam braižiui artimesnė lietuviška teatro mokykla?

Kol kas, manau, Rusijos – Stanislavskio „biblijai“. Tačiau mes iš prigimties kitokie – subtilesni, estetiškesni. Ne veltui Pabaltijo teatralus taip vertina svetur. Mes esame labai palankioje situacijoje – kurdami estetiką garbinančiame Europos lėlių teatre tyrinėjame gelmes, klausiamo APIE KĄ? ir KODĖL? Rusijos teatrui nešame subtilumą ir kitoki žvilgsnį, savitos estetikos žvelgimo kampą.

O kokį teatrą norėtumei matyti Tu?

Galvoju, kad norint prikelti ir išvalyti mūsų teatrą nuo pusfabrikačių, reikia kuriam laikui visiškai jį uždrausti. Tada kurtų tik tie, kurie tikrai negalėtų be to gyventi. O aš norėčiau, kad teatras būtų reikalingas. Jis turėtų įsilieti į socialinį gyvenimą ir po truputėlį nepastebimai gerinti visuomenę. Tie, kurie vaikšto į teatrą, dažniausiai ir taip turi vidinės kultūros, suvokia esmines vertybes. Reikia eiti pas tuos, kuriems mūsų tikrai reikia. Kurie negali ateiti, kurie net nenutuokia, ką reiškia spektaklis. Pagaliau aš pati noriu jaustis reikalinga, todėl stengiuosi kurti tai, kas padeda, jungia ar tiesiog sukelia skirtingus jausmus.

Kalbino **Valdonė Budreckaitė**

Spektaklio fragmentas

XXVII knygos mėgėjų draugijos darbai

Stanislovas Abromavičius

Susibūrę draugėn knygų mylėtojai Kaune dar 1930 metų gruodį nutarė skirti savo jėgas reikšminių lituanistikos darbų propagandai. Literatas Alfą Pakėną, Maironio lietuvių literatūros muziejaus darbuotojas, sako, kad XXVII Knygos mėgėjų draugija įkurta prieš karą, kai dar buvo gyvas Juozas Tumas-Vaižgantas (1869–1933). Jis ją subūrė, padedamas to meto šviesuolių – dailėtyrininko docento Pauliaus Galaunės (1890–1988), prof. Vaclovo Biržiškos (1884–1956), pulkininko Vytauto Steponaičio (1893–1957), Lietuvos Steigiamojo Seimo nario Juozo Paknio (1883–1948), advokato Viktoro Cimkausko (1896–1944) ir kitų knygą mėgstančių ir mylinčių inteligentijos atstovų. Pats tapo draugijos išdininku. „Šviesus ir skaistusis Vaizde, mūsų nary, mūsų būrelio gaivintojau, Juozai Tumai-Vaižgante, lydėdami Tavo žemiškus palaikus be vainiko, pasižadėjome supinti jį iš Tavo kūrybos žiedų. Kiek sugebėdami, dabar ir darome tai. XXVII knygos mėgėjai” – jau po Vaižganto mirties, 1935 metais, leidami jo kūrybos rinktinę „Milžinų dvasios”, taip tituliname puslapyje įrašė draugijos nariai, atsidėkodami rašytojui už jo paramą draugijai. Pasak Pauliaus Galaunės (1890–1988), tuometinio Valstybės archeologijos komisijos nario, „1930 m. pradžioje bibliofilas Vytautas Steponaitis, užėjęs pas P. Galaunę, pasiūlė įsteigti draugiją, kuri rimtai pradėtų rūpintis lietuviška knyga. Tų pačių metų spalio 8 dieną P. Galaunės bute organizacinė grupė svarstė draugijos įstatų projektą. V. Steponaitis pasiūlė būsimai draugijai suteikti „XXVII knygos mėgėjų” vardą.”

XXVII knygos mylėtojų draugija pirmąjį metrašį išleido dar 1933 metais. Vinjetę jam nupiešė dailininkas Vytautas Kazimieras Jonynas (1907–1997), daug prisidėjo Marija Mašiotaitė-Urbšienė (1895–1959), skatinusi užregistruoti draugiją, ieškojusi analogų Prancūzijoje, tačiau įstojusį į draugiją 1934 metais, kai iš Paryžiaus su vyru diplomatu Juozu Urbšiu sugrįžo į Lietuvą. Tais metais šios draugijos nare tapo ir Magdalena Avietėnaitė (1892–1984), Lietuvos skaučių užsienio sąjungos užsienio dalies vedėja, Vilniaus universiteto dėstytoja.

Ši bibliofilinė visuomeninė organizacija nuo pat pirmųjų susibūrimo metų tyrinėjo knygos istoriją, jos meną, domėjosi retais leidiniais. Iki 1940 metų draugija išleido puikiai iliustruotų knygų, parengė Lietuvos kultūrai reikšmingų leidinių. Draugijos išleista knyga „Gulbė karaliaus pati” 1937 metais dalyvavo pasaulinėje moderniojo meno ir technikos parodoje Paryžiuje ir buvo apdovanota Didžiuoju prizu, o leidinys „Jonas Biliūnas. Liūdna pasaka” – aukso medaliu. Abu leidiniai buvo puikiai iliustruoti: pirmosios dailininkas – V. Petravičius, antrosios – M. Bulaka. Straipsnius ar studijas XXVII Knygos mėgėjų draugijos nariai sudėjo į du savo „Metraščius” (XXVII Knygos mėgėjų draugijos metraščių I–II, 1933–1937 metai).

Deja, 1940 metais draugija uždaryta kaip priešiška okupanto ideologijai.

XXVII knygos mėgėjų draugija atkurta 1993 metų birželio 27-ąją. Jos atkūrėjai – Lietuvoje gerai žinomi kultūros, mokslo, pedagogikos specialistai Domas Akstinas, Justinas ir Stanislovas Sajauskai, Kęstutis Subačius, Bernardas Aleknavičius, Vladimiras Beresniovos, Vygandas Čaplikas, Henrikas Kabeikis, Valdas Kubilius, Švedijoje gyvenanti Lopes Dalia Madrona. Žinoma, reikėtų išvardinti visus 27 narius, nes jie vienodai aktyvūs, sugeba patraukti ir savo draugus bei pažįstamus. Poetas Justinas Marcinkevičius (1930–2011) buvo šios organizacijos Garbės narys (kaip ir prof. K. Varnelis). Šiuo metu Garbės narys – žinomas Lietuvos politikas Romualdas Ozolas. Jų pagalbininkai – Lenkijos lietuvių kūrybos leidėjas Sigitas Birgelis, Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės pirmininkė Jūratė Caspersen, Vatikano lietuvių radijo laidų redaktorius Saulius Augustinas Kubilius. Draugijos nariai nuveikė nemažą svarbių, įsimintinų darbų. Štai kolekcininkai Justinas Sajauskas, Vytautas Gocentas, Domas Akstinas bei dailininkas V. Beresniovos surengė kelias parodas ir išleido knygelę „Vizitėlės – pasipriešinimo liudininkės”, taip pat su-

XXVII knygos mylėtojų draugijos pirmininkė Dalia Poškienė (viduryje)

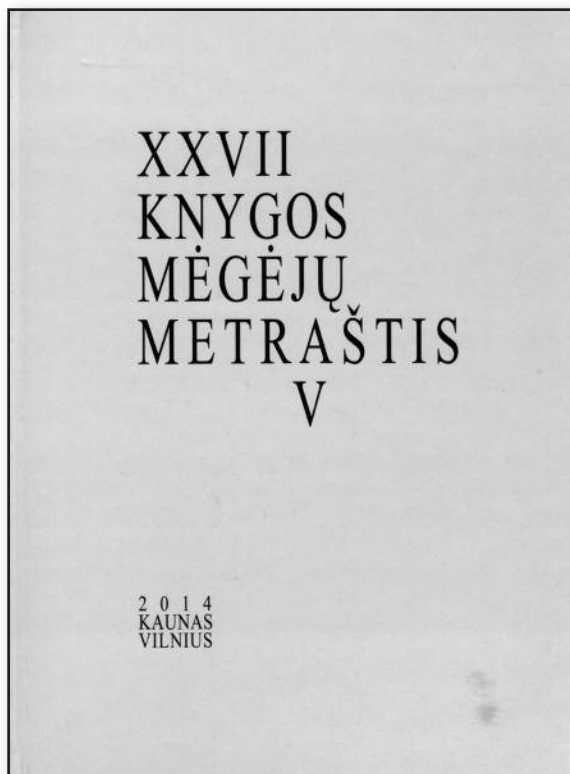
rengė ir ekslibrisų „Gyvoji atmintis” parodą. Buvusio Sibiro tremtinio, Seimo nario prof. Arimanto Dumčiaus pastangomis ši paroda eksponuota Lietuvos Respublikos Seime. Organizuotos pažintinės kelionės, renginių ciklas su Lietuva susijusiose Baltarusijos, Ukrainos, Lenkijos, Mažosios Lietuvos (dabar – Rusijos federacija) vietose, ten surengtos paskaitos, susitikimai su vietos gyventojais. 2011 metais Šveicarijoje, Ciuriche, vyko konferencija

biauti su šios srities Lietuvos ir užsienio specialistais, propaguoti tarp jaunimo meilę knygai, skatinti turėti asmenines bibliotekėles. Draugijos narių skaičius yra apibrėžtas – 27, tad esant galimybei patys pasiūlo mokslininkams, rašytojams, dailininkams tapti klubo nariais. Džiaugiasi, kad pastaraisiais metais draugijos gretas papildė leidėjas ir spaustuvininkas, spaustuvės „Morkūnas ir Ko” direktorius Tautvydas Majauskas, žurnalistas, laikraščio „Mokslo Lietuva” vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas.

XXVII knygos mėgėjų V metraštyje spausdinama medžiaga aktuali ir prasminga. Iš pradžių – apie Laimono Inio, Ramintos Antanaitienės ir Bernardo Aleknavičiaus darbus apie Kristijoną Donelaitį. Šiose publikacijose apie mūsų dainių galima rasti ir naujos medžiagos, ir galbūt siauresniam skaitytojų ratui – jau žinomos. Štai rašytojas L. Inis dėsto, kad K. Donelaitis iš pradžių net nemanęs rašyti poemos. Kūrė pasakėčias, giesmes, muzikines kompozicijas, skambino savo sukonstruotu fortepijonu, giedojo, sakė Selmui, Laurynui, Krizui, Pričkui, Plaučiūnui, Dočiui, Slunkiui pamokslus, stebėjo juos. Ir sumanė savo parapijiečius pamokyti, paauglėti, aprašyti nuostabią Mažosios Lietuvos gamtą: „Jau saulelė vėl atkropdama budino svieta/Ir žiemos šaltos triūsus pargriaudama juokės.” R. Antanaitienė aprašė Johaneso Bobrovskio (1917–1965) romane „Lietuviški fortepionai” perteiktą K. Donelaitio gyvenamą aplinką, nutapė čia viešėjusių studijų bičiulių Šperberio, Kuncų, Kemferio ir kitų paveikslus. B. Aleknavičius „Metuose” ieškojo zanavykiškosios dvasios.

Su malonumu ir jauduliu perskaičiau S. A. Kubiliaus darbą apie tremtinę Adelę Dirsytę (1909–1956), kuri 1953 metais Magadane, Sibire, sukūrė mažo formato 53 puslapių maldaknygę, kuri Dievo pagalba iškeliavo už „geležinės uždangos”, dabar išleista bene 14 kalbų, milijono egzempliorių tiražu. Ne tik Europos tautų kalbomis, bet ir kiniškai, korėjiškai. Deja, Adelė iš tremties nesugrįžo... Maždaug 1970 metais mūsų tautiečiai pradėjo žygi: pastatyti Vatikano bazilikos kriptoje lietuvišką koplyčią. Dailininkas V. K. Jonynas joje įkomponavo ne tik didžiuosius mūsų kunigaikščius, bet rado vietos ir A. Dirsytės maldaknygei „Marija, gelbėk mus”.

Adelės Dirsytės vardą Katalikų Bažnyčia 2000 metais įrašė į XX amžiaus krikščionių kankinių sąrašą. Jai suteiktas Dievo tarnaitės titulas. Tikėtina, kad procesui vykstant nepaprastos Adelės Dirsytės krikščioniškos dorybės atvers jai kelią į Visuotinės Bažnyčios šventuosius. Procesas ilgas, bet viltingas.”

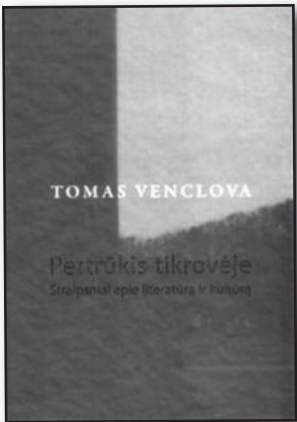
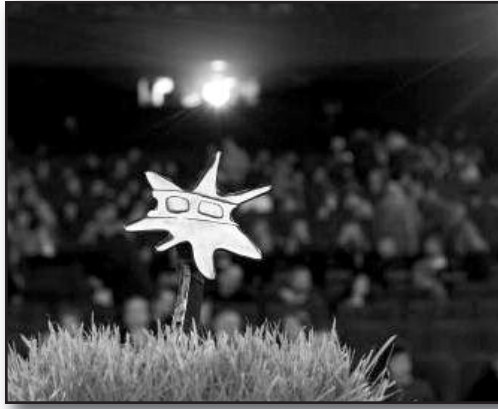
apie šio karšto lietuviškuosius akcentus „Laiko ženklai kultūros istorijoje”.

Draugijai vadovauja bibliotekininkė Dalia Poškienė, Kauno savivaldybės V. Kudirkos viešosios bibliotekos vyriausioji specialistė, studijas baigusi Vilniaus universitete. Diplomuota anglų kalbos specialistė. Yra parengusi ir išleidusi ne vieną reikšmingą knygą. 2010 metais pasirodė jos sudarytas XXVII Knygos mėgėjų metraščio IV tomas (redakcinė kolegija – Birutė Butkevičienė, Perpetua Dumšienė, Zenonas Kerutis, knygos redaktorius Laimonas Inis). Visai neseniai visuomenei pristatytas V metraščio tomas, kupinas mokslinių darbų, gražių pasakojimų, prisiminimų apie Lietuvos istoriją, jai nusipelnusius žmonės. Įdomią medžiagą pabandyti glaustai pristatyti.

Dalia Poškienė sakė, kad klubo tikslas – tyrinėti knygos istoriją, jos ypatumus, skelbti darbus apie žymiausias Lietuvos bibliofilus, bendradar-

Kultūros kronika

19-asis Vilniaus tarptautinis kino festivalis „Kino pavasaris“ pristatė vieną laukiamiausių kino renginių Lietuvoje. Kovo 20 – balandžio 3 dienomis Vilniuje ir Kaune vyksiantis festivalis šiemet žiūrovams parengė įspūdingą programą, kurioje kino mylėtojai ras žymiausių užsienio kūrėjų naujausius darbus, garsiausių metų debiutus bei lietuviško kino naujienas. Žiūrovai išvys Kanų, Berlyno, San Sebastiano, Venecijos ir kituose festivaliuose pasižymėjusias kino juostas ir turės galimybę susitikti su filmų kūrėjais, aktoriais, garsiais kino kritikais. Į „Kino pavasarį“ atvyks italų režisierius Bruno Oliviero, San Sebastiano festivalio programos sudarytojas Roberto Cueto, Nikolajus Nikitinas – Berlyno festivalio atstovas Rytų Europai, rusų aktorė Daria Saveleva, garsi japonų aktorė ir režisierė Kaori Momoi, slovenų režisierius Rokas Bičekas, rusų režisierius Andrejus Bogatyriovas, Čilės režisierius Sebastianas Lelio ir kiti.

Vasario 25 d. Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerijoje, Chodkevičių rūmuose įvyko Tomo Venclovos straipsnių apie literatūrą ir kultūrą knygos „Pertrūkis tikrovėje“ pristatymas. Straipsnių rinktinėje skelbiami per keturiasdešimt su viršum metų, įvairiomis progomis literatūros ir kultūros temomis rašyti ir ilgainiui susikaupę straipsniai bei esė. Daugelis jų, anksčiau išspausdinti anglų, rusų ar lenkų kalbomis, dabar tapo prieinami ir lietuvių kalba. Vienas iš šios rinktinės tikslų – siekis suteikti skaitytojui, kaip teigia pats autorius, šiek tiek nebanalios informacijos ir supažindinti jį su savotiškesniais požiūriais svarstomų temų atžvilgiu.

Vasario 27 d. prestižinėje Londono „Westbank“ galerijoje atidaryta giliai jaudinančių ir skvarbių portretinių fotografijų paroda, kurioje – lietuvių jaunosios kartos fotografo Donato Stankevičiaus įamžinti Kauno pataisos namų jaunuolių veidai. Iš šių nuotraukų atspausdinti vieno garsiausių pasaulyje gatvės menininko J. R. projekto Inside Out A0 formato 39 plakatai papuoš Westbank galerijos išorines sienas, norint atkreipti dėmesį, kad mes visi esame atsakingi už jaunus, labiausiai pažeidžiamus asmenis, o menas yra pajėgus pakeisti situaciją į gerąją pusę.

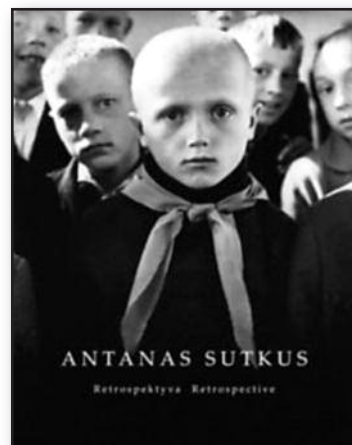

Kovo 1 d. „Lillie“ meno galerijoje Glazge atidaryta Domicelės Tarabildienės (1912–1985) tarpukariu sukurtų fotografijų paroda „Nosis laikui“ bei trijų šiuolaikinių Lietuvos fotografų – Vilmos Samulionytės, Arturo Valiaugos ir Vytauto Pletkaus – darbai, kurie savo kelionę po Škotiją pradėjo kaip parodos „Borderlands II“ dalis. Vakarų Škotijoje vykstantis Lietuvos fotografijos parodų ciklas apima tiek lietuvių klasikų, tiek modernistų, dokumentinės bei šiuolaikinės fotografijos autorių kūrybą, įtraukti ir ne taip gerai žinomi fotomenininkai, kurių darbai ne ką mažiau įdomūs, taip žiūrovams suteikiant galimybę stebėti dinamišką Lietuvos fotografijos raidą. Daugelio menininkų fotografijos Didžiojoje Britanijoje buvo rodomos pirmą kartą.

Vasario 27 d. Kaliningrado srities dailės galerijoje atidaryta Lietuvos fotografijos klasiko Antano Sutkaus personalinė paroda „Odė kasdienybei“. Tai menininko ankstyvojo kūrybos periodo (1960–1980 m.) darbai, iliustruojantys to laikmečio gyvenimą. Personalinė A. Sutkaus paroda Kaliningrade surengta pirmą kartą. Kaliningrado fotomenininkai A. Sutką laiko savo mokytoju, autoritetu ir šios parodos laukė su dideliu nekantrumu. Pasak Kaliningrado fotomenininkų sąjungos pirmininko Jurijaus Silivestrovo, tai didelis kultūros įvykis Kaliningrado fotomenininkams ir visai šio miesto kultūros bendruomenei.

Kovo 1 d. Stokholme vyko susitikimas su poetu, vertėju, literatūros kritiku, portalo „Bernardinai.lt“ bendradarbiu, „Užkietėjusio skaitytojo kronikų“ autoriumi Mariumi Buroku (g. 1977). Marius Burokas vertinamas kaip vienas garsiausių ir šviesiausių jaunosios rašytojų kartos balsų. Jo pirmoji eilėraščių knyga pasirodė dar 1999 metais. M. Buroko eilėraščiai labai skirtingi, vieni yra labiau asmeniškai ir lyriški, kiti ironiškesni, cituojantys populiariąją kultūrą. Marius taip yra talentingas vertėjas, verčiantis tokius problemiškais laikomus autorius kaip Charles Bukowski ir kt. Jis taip pat rašo tekstus pagrindiniams naujienų portalams apie literatūros renginius užsienyje.

Knygos mėgėjų draugija

Atkelta iš 7 psl.

Knygų kolekcininko advokato Zenono Keručio (g. 1950 m.) pasakojimas apie knygas prasideda nuo 1960 metų, kai jų šeima gyveno į Vakarų pasitraukusio gydytojo Vinco ir Onos (Putvinskaitės) Tercinų name Kaune. Pirmoji J. Jablonskio gimnazijos anglų kalbos mokytojos Marijos Jočionytės (1893–1972) jam padovanota knyga buvo estų rašytojo Fridberto Tuglaso „Mažasis Ilmaras“. Galima sakyti, kad nuo to laiko jį užvaldė knygų kolekcionavimas. Jaunuolis lankėsi antikvariatuose, bendravo su bendraminčiais, visas santaupas skyrė knygai. Kaupė senų knygų biblioteką, knygos užėmė visą keturių kambarių butą. 2003 metais Zenonui pavyko įsigyti mirusio teisės istoriko, kilusio iš Kaišiadorių, Vilniaus universiteto docento Vytauto Raudeliūno apie 200 senų knygų biblioteką. Knygų kopijos atkeliavo iš Lenkijos, Baltarusijos, Ukrainos archyvų, siekė net XV amžių. Kolekcininkas gali pasigirti, kad jo nuosavybė yra 1583 metais Bazelyje išleista Andreae Alciati (1492–1550) teisinė knyga „Pergon iuris libri tres“, Trečiojo Lietuvos Statuto XVIII ir XIX amžių leidimai. Pamačius leidinyje tik mažą dalį senųjų knygų viršelių faksimilių, gali žadą prarasti, kokius lobius turi knygų kolekcininkas Zenonas Kerutis. Jis sau pritaiko taiklų Sergejaus Eizenšteino posakį: „Pati nuostabiliausia medžioklė – knygos medžioklė.“

Viešosios įstaigos *Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras* direktorius Valdas Kubilius publikuoja straipsnį apie kunigą Kristupą Mariją Švirmicką (1914–1994), knygnešį, švietėją, Sibiro tremtinį. Jaunasis Kristupas mokėsi Marijampolės vienuolyne lotynų kalbos, tačiau 1831 metais dalyvavo sukilime prieš caro priespaudą J. Dverneckio būryje, du kartus buvo sužeistas. Pralaimėjus sukilimą, slapstėsi bajorų dvaruose, įstojo į marijonų vienuolyną, o 1837 metais Seinuose išventintas kunigu. Po septynerių metų paskirtas Marijampolės vienuolyno vyresniuoju, pasinėrė į uždraustų lietuviškų knygų platinimą. 1846 metais suimtas, išvežtas į Varšuvą, ten karo teismas nuteisė neterminuotai katorgai Sibire. Prasidėjo vargo keliai po Irkutsko sritį Rusijoje.

Žinoma, mūsų metraščio apžvalga būtų nepilna, jei nepamintume prof. hab. dr. akademiko Romualdo Grigo darbo apie istorikę iš Venesuelos Jūratę Statkutę de Rosales, dr. Inos Dagytės-Mituzienės straipsnio, nušviečiančio Lietuvos bibliotekininkų patriarcho Levo Vladimirovo (2001 metais jis tapo draugijos Garbės nariu) gyvenimą ir veiklą, pedagogės Vlado Vengrienės nuotaikingo pasakojimo apie Motiejų Valančių. Reikėtų paminėti dar dešimtį pavardžių ir darbų pavadinimų, išspausdintų storame metraštyje.

Dalia Poškienė džiaugiasi, kad didžioji dalis metraščio knygos tiražo pasieks bibliotekas, muziejus, guls ant mokslininkų, bibliomanų stalo. Ji džiaugiasi, kad kartu su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija pavyko gauti lėšų leidybai iš verslininkų, pavienių aukotojų. Rezultatas – atsirado puiki knyga. □